

Uz sākumlapu>Ģimenes lietas un mantojums>Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības**Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības**

Somija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Personai, kurai ir vecāku atbildība, ir pienākums nodrošināt bērna līdzsvarotu attīstību un labklājību atbilstīgi bērna individuālajām vajadzībām un vēlmēm. Tādējādi vecāku atbildības mērķis ir nodrošināt ciešas un sirsnīgas attiecības, jo īpaši starp bērniem un vecākiem.

Ir jānodrošina laba bērnu aprūpe un audzināšana, kā arī viņu vecumam un attīstības pakāpei atbilstoša uzraudzība un aizsardzība. Bērni ir jāaudzina drošā un stimulējošā vidē, un viņiem ir jāsaņem izglītība, kas atbilst viņu spējām un vēlmēm.

Bērni ir jāaudzina saprātīgi, mierīgi un ar mīlestību. Viņus nedrīkst fiziski sodīt un citādi ļaunprātīgi attiekties pret viņiem. Bērni ir jāatbalsta un jāmudina tiekties uz to, lai viņi būtu neatkarīgi, ar atbildības sajūtu morāli nobrieduši (Likums par aizgādību pār bērnu un saskarsmes tiesībām 361/1983, 1. pants).

Personai, kurai ir vecāku atbildība, ir jānodrošina bērna labklājība un attīstība, kā aprakstīts iepriekš. Šajā nolūkā viņai vai viņam ir tiesības pieņemt lēmumus par bērna aprūpi, audzināšanu un dzīvesvietu, kā arī citiem ar bērnu saistītiem personiska rakstura jautājumiem. Pieņemot lēmumu, ir jāņem vērā bērna viedoklis.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja bērna vecāki ir precējušies bērna piedzimšanas laikā, viņiem abiem ir vecāku atbildība. Ja vecāki bērna piedzimšanas laikā nav precējušies, vecāku atbildība ir mātei. Vecāki var vienoties par to, kuram ir aizgādība, saistībā ar paternitātes apstiprinājumu. Ja vienam no vecākiem ir atsevišķa aizgādība pār bērnu, taču vecāki pēc tam apprecas, vecāku atbildību iegūst abi vecāki.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemt vecāku atbildību par savu bērnu?

Tiesa var piešķirt bērna aizgādņa statusu vienai vai vairākām personām (papildus vecākiem vai vecāku vietā), ja minētā(-ās) persona(-as) ir tam piekritusi(-šas). Lēmuma pamatā ir jābūt bērna interesēm, un šādu lēmumu var pieņemt tikai tad, ja no bērna viedokļa ir pārliecinošs iemesls piešķirt aizgādņa statusu personai, kurš/kura nav kāds no vecākiem. Ja vecāki ir miruši, sociālās labklājības padomei ir jārtkojas, lai piešķirtu aizgādību pār bērnu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Aizgādības un saskarsmes tiesības vienmēr ir jānosaka atbilstoši bērna interesēm un tā, lai šīs tiesības nākotnē varētu izmantot vislabākajā iespējamajā veidā. Vecāki var noslēgt vienošanos par vecāku atbildību. Ja vecāki nevar panākt vienošanos, šis strīds ir jārisina tiesā.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vienošanās par bērna aizgādību ir jānoformē rakstiski, un vecāki var lūgt vietējo sociālās labklājības iestādi to apstiprināt. Sociālās labklājības iestādei ir jānodrošina, ka minētā vienošanās atbilst bērna interesēm. Vienošanās, ko apstiprinājusi sociālās labklājības padome, ir spēkā un izpildāma tāpat kā galīgs tiesas lēmums.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ja laulātie nespēj vienoties, viņi var lūgt palīdzību pašvaldības amatpersonai, kas nodarbojas ar bērnu labklājības jautājumiem, vai mediatoram ģimenes lietās. Amatpersonas, kas nodarbojas ar bērnu labklājības jautājumiem, sniedz norādes vecākiem un ir pilnvarotas apstiprināt vecāku savstarpējās vienošanās. Tiek uzskatīts, ka apstiprināta vienošanās ir līdzvērtīga tiesas lēmumam. Mediatori ģimenes lietās palīdz vecākiem atrisināt strīdus sarunu ceļā un var arī palīdzēt sagatavot vienošanos. Mediatoriem ģimenes lietās ir jāpievērš īpaša uzmanība tam, lai ģimenē tiktu nodrošinātas nepilngadīgo personu intereses.

Tiesas lēmējtiesības attiecas uz aizgādību pār bērnu, dzīves apstākļu nodrošināšanu, saskarsmes tiesībām un uztura maksājumiem. (Likums par mediāciju civillietās un strīdu izlīgumu apstiprināšanu vispārējā tiesā 394/2011, 10. pants.) Tiesas mediācija ir no tiesvedības atšķirīga procedūra. To var uzsākt, kad tiesā ierosināta lieta tiek nodota izskatīšanai tiesas mediācijas procesā vai pēc strīdā iesaistīto pušu tieša pieprasījuma. Mediators ir tiesnesis, kuram palīdz speciālists, parasti — psihologs vai sociālais darbinieks. Tiek uzskatīts, ka apstiprināta vienošanās ir līdzvērtīga tiesas lēmumam. Ja vienošanos panākt nav iespējams, lieta tiek atgriezta izskatīšanai tiesā vai tiesa lietu slēdz.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesas lēmējtiesības attiecas uz aizgādību pār bērnu, dzīves apstākļu nodrošināšanu un saskarsmes tiesībām. Ja nepieciešams, tiesa var lemt arī par aizgādības tiesībām un pienākumiem, kā arī par pienākumu sadali starp aizgādņiem. Pieņemot lēmumu par saskarsmes tiesībām, tiesai ir jānosaka detalizēti noteikumi par apmeklējumu nosacījumiem un par to, ar ko kopā bērns dzīvos. Saistībā ar aizgādības tiesību piešķiršanu var noteikt arī uzturlīdzekļu maksājumus.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Ja ir tikai viens aizgādņis, viņš vai viņa visus lēmumus par bērna aprūpi pieņem viens pats. Tomēr tiesas nolūmumā var ietvert prasības par vienīgā aizgādņa tiesībām un pienākumiem, tostarp par tiesībām mainīt bērna dzīvesvietu.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Kopīgi aizgādņi kopīgi uzņemas atbildību par visiem ar bērnu saistītajiem jautājumiem. Ja aizgādņi nedzīvo kopā, viņi sadzīves lēmumus saistībā ar bērnu var pieņemt atkarībā no tā, pie kura no vecākiem bērns dzīvo. Taču, lai pieņemtu būtiskākus lēmumus, ir nepieciešama abu aizgādņu vienprātība. Šādi lēmumi var būt, piemēram, par jautājumiem, kas attiecas uz bērna reliģiskās konfesijas vai dzīvesvietas maiņu, ārvalstu pasi, izglītību un veselības aprūpi vai stacionāro aprūpi.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Rakstisks pieteikums par aizgādības vai saskarsmes tiesībām ir jāiesniedz rajona tiesā (*käräjäoikeus*) pēc bērna dzīvesvietas. Pieteikumu var iesniegt viens vai abi vecāki, aizgādņis vai sociālās labklājības padome. Pieteikumā ir jānorāda prasība un prasības pamatojums. Pieteikumam ir jāpievieno dokumenti, kas izmantojami kā pierādījumi. Pieteikums ir jāparaksta un jāiesniedz rajona tiesā vai nu personiski, vai ar pilnvarota pārstāvja starpniecību. Pieteikumu var nosūtīt arī pa pastu vai faksu. Lieta tiek uzsākta brīdī, kad rajona tiesa ir saņēmusi pieteikumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Lietās par aizgādību piemēro Likumu par aizgādību pār bērnu un saskarsmes tiesībām. Saskaņā ar šo likumu laikā, kad tiek izskatīta lieta par aizgādību vai saskarsmes tiesībām, tiesai ir jādod iespēja izteikties vecākiem un aizgādņiem. Bērnu var uzklaut tiesā, ja ir pārliecināši iemesli uzskatīt, ka tas ir nepieciešams, lai atrisinātu lietu. Parasti tiesa arī saņem sociālās labklājības padomes ziņojumu par bērna sadzīves apstākļiem.

Lietas izskatīšanas laikā tiesa var izdot pagaidu rīkojumu par to, ar ko kopā bērnam ir jādzīvo, kā arī par saskarsmes tiesībām un citiem saistītiem nosacījumiem. Īpašos apstākļos tiesa var noteikt pagaidu aizgādību, līdz tiek pieņemts galīgais lēmums. Tiesas pagaidu rīkojumu pārsūdzēt nevar. Tas ir spēkā, līdz tiesa pieņem galīgo lēmumu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Aizgādības lietās ir pieejama juridiskā palīdzība. Juridiskās palīdzības pieejamība ir atkarīga no personas ienākumiem. Plašāka informācija par juridisko palīdzību Somijā pieejama tīmekļa vietnē <https://oikeus.fi/oikeusapu/en/index.html>.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Rajona tiesas lēmumu var pārsūdzēt apelācijas tiesā (*hovioikeus*).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Lēmumus par vecāku atbildību izpilda saskaņā ar Likumu par lēmumu izpildi bērna aizgādības un saskarsmes tiesību jomā 619/1996. Izpildes pieteikums ir jāiesniedz rakstiski rajona tiesā pēc bērna vai pretējās puses dzīvesvietas. Taču lēmuma par vecāku atbildību izpildi var pieprasīt arī pie tiesu izpildītāja, ja lēmums ir izdots mazāk nekā trīs mēnešus iepriekš. Lēmums ir jāpievieno pieteikumam.

Saņemot minēto pieteikumu un pretējās puses paziņojumu, tiesa parasti lietas risināšanai nozīmēs mediatoru no sociālās labklājības padomes. Mediators sazinās ar vecākiem un pārrunā lietu ar viņiem un, ja iespējams, arī ar bērnu. Mediators arī mēģina organizēt kopīgu tikšanos ar abiem vecākiem. Tad mediators ziņo tiesai, un pēc tam tiesa pieņem lēmumu minētajā lietā. Tiesa var arī noteikt, ka bērns ir jāizmeklē ārsta.

Ja tiesa izlemj, ka lēmums par vecāku atbildību ir jāizpilda, otrai pusei ir pienākums atdot bērnu. Šo lēmumu var pastiprināt, paredzot nosacījumus, kuriem jābūt jāmaksā naudas sods. Kā galējo līdzekli bērnu var piespiestu kārtā nošķirt no puses, kas atsakās izpildīt minēto lēmumu.

Ja rajona tiesa ir izdevusi rīkojumu bērnu atņemt piespiedu kārtā, joprojām var turpināt mediāciju pēc tiesu izpildītāja pieprasījuma.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 piemēro, atzīstot tādus lēmumus par vecāku atbildību, kas pieņemti citā dalībvalstī un ietilpst minētās regulas darbības jomā. Minētā regula nav piemērojama Dānijā.

Saskaņā ar minēto regulu citām dalībvalstīm ir jāatzīst spriedums par laulības šķiršanu bez īpašām procedūram. Taču jebkura ieinteresētā puse var pieprasīt izdot lēmumu par sprieduma atzīšanu vai neatzīšanu. Somijā atzīšanas pieprasījumu iesniedz rajona tiesā pēc bērna dzīvesvietas.

Dānijā izdotos lēmumus par vecāku atbildību un Zviedrijā — lēmumus par vecāku atbildību, kuri nav izdoti saskaņā ar iepriekš minēto regulu, izpilda saskaņā ar 1977. gada Likumu par Ziemeļvalstu spriedumu atzīšanu un izpildi civiltiesisko prasību jomā (*laki yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta 588/1977*). Nav paredzēts atsevišķs lēmuma par atzīšanu apstiprinājums. Atzīšanas pieprasījumus iesniedz rajona tiesā.

Visus citus ārvalstīs pieņemtus lēmumus par vecāku atbildību Somijā atzīst bez īpaša apstiprinājuma. Taču pēc pieprasījuma Helsinku Apelācijas tiesa (*Helsingin hovioikeus*) var apstiprināt lēmuma atzīšanu vai neatzīšanu Somijā.

Pieprasījumu izpildīt izpildāmu lēmumu par aizgādību iesniedz rajona tiesā pēc bērna vai pretējās puses dzīvesvietas vai pagaidu dzīvesvietas. (Sīkāku informāciju par izpildes kārtību sk. iepriekš 14. iedaļā.)

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Tāda pati kārtība, kā aprakstīts 15. iedaļā.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Somijā notiekošā tiesvedībā par vecāku atbildību piemēro Somijas tiesību aktus.

Šī lapa ir daļa no tīmekļvietnes [Tava Eiropa](#).

Mēs labprāt uzzinātu jūsu [atsaukmes](#) par sniegtās informācijas lietderību.

This webpage is part of an EU quality network

Lapa atjaunināta: 16/12/2020

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.